

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

בס"ד

שעור מורה מורינו הרב יהודה גנס שליט"א שבת שמיני ע"ד:

בגדר החיוב לעסוק בהלכות פסח ל' יום קודם הפסח

א] "שואלין בהלכות הפסח קודם לפסח שלושים יום" (שלחן ערוך בפתחת הלכות הפסח, ע"פ דברי הגמ' בפסחים¹).

ואולם כבר תמהו הראשונים דבמסכת מגילה² נאמר "משה תיקן להם לישראל שיהו שואלין ודורשין הלכות פסח בפסח..." ומכיון שכבר למדו ישראל את הלכות הפסח ל' יום קודם לפסח ל' יום, מדוע יש חובה לחזור ולדרוש בהלכות הפסח בחג עצמו? ב] וכתבו הרשב"א והר"ן ועוד ראשונים³ ליישב דבאמת אין חובה לעסוק בהלכות הפסח ל' יום קודם לפסח, אלא דאם באים אז לפני הרב ב' תלמידים לשאול, אחד שואל בהלכות הפסח וחבירו שואל בנושא אחר, חובה עליו להקדים את השואל בהלכות הפסח, שהוא נקרא אז שואל כענין.

ג] אמנם כבר תמהו האחרונים על תירוץ זה מדברי הגמ' במסכת סנהדרין⁴ שדנה הגמרא שם שלכאורה יש לאסור לבית דין לעבר את השנה לאחר פורים, שמאחר שהתחילו לדרוש בהלכות הפסח יבואו לעשות פסח ל' יום אחר פורים, ואם יעברו את השנה יצא שיאכלו חמץ בפסח. והקשו א"כ האחרונים⁵ שמדברי הגמרא שם נראה שהיו דורשים בפועל מפורים וכלשון הגמ' "ומפוריא דרשינן בהלכות הפסח", וגם שאם אין דורשין בפועל אלא רק מקדימים את השואל אין מזה כזה פרסום שיבוא לגרום זלזול באיסור חמץ, ועל כרחך שדורשים בפועל, שאז הדבר מפורסם שיש בו חשש מכשול, וצ"ע.

ד] ואכן דעת רש"י והרבה ראשונים⁶ שישנה חובה לדרוש ולעסוק בהלכות הפסח, ומיושבים דברי הגמ' שם בפשיטות, אלא דחוזרת א"כ הקושיה הנ"ל, א"כ מדוע ישנה חובה לעסוק שוב בהלכות הפסח בחג עצמו, וכנ"ל.

ה] ונאמרו ע"ז כמה תירוצים⁷ ונציינם בקצרה: א) הרשב"א כתב תירוץ נוסף, שמזרזים את האדם קודם מעשה ובשעת מעשה. ב) הבית יוסף כתב שקודם לחג יש לעסוק בהלכות הפסח, ובחג יש לעסוק בטעמי המצוות ובהלכות יום טוב. ג) הב"ח כתב שכוונת הגמ' שמשה תיקן לעסוק בפסח היינו קודם לחג ל' יום, וכעין זה כתב הגר"א, אלא שהב"ח נקט שבפסח עצמו אין חובה לעסוק כבר, והגר"א כתב שיש לעסוק מל' יום קודם הפסח עד החג עצמו ועד בכלל. ד)

¹ דף ו'

² דף ד.

³ כן כתב הריטב"א במגילה שם בשם הרמב"ן, וכן כתב שם המאירי, וכ"כ במהר"ם חלאוה בפסחים שם, וכ"כ הרשב"ץ ב"בין שמועה, ובביאור הלכה שם כתב שהרשב"א והר"ן הם דעת יחיד כנגד רוב הראשונים, וצ"ע דהלא דיעה זו היא דעת הרבה ראשונים, וכמשנ"ת.

[מענין שדיעה זו היא דעת ראשוני ספרד, אולי משום שבנוסחת הספרים שם היה כתוב "שואלין" ולא "שואלין ודורשין", או שראשוני ספרד הם תלמידי הרמב"ן שהלך בשיטה זו]

⁴ דף יב:

⁵ עיין בה"ל שם בשם הב"ח הפר"ח והע"ת

⁶ הבה"ג והשאלות והתו' [במגילה שם] והאור זרוע והרוקח, כן מנה הביאור הלכה שם. [ויש להוסיף את דעת הרא"ש בתוספותיו במגילה שם]

⁷ לכאן היה מקום ליישב גם ע"פ המבואר בתו' בע"ז ו: שאף שלמדו את הדין לדרוש ל' יום מזה שמשה עומד בפסח ראשון ומזהיר על הל' פסח שני, מ"מ דין זה אינו אלא מדרבנן, והפסוק אסמכתא בעלמא, וא"כ יתכן שמשה תיקן לפסח עצמו, ואח"כ תיקנו גם לדרוש ל' יום קודם, ותקנה ראשונה לא זזה ממקומה

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

החק יעקב כתב (ע"פ הירושלמי⁸) שקודם לחג החובה היא רק בבית הועד (היינו בית המדרש) ובחג החובה היא על כל יחיד ויחיד.

ולהלכה כתב במשנה ברורה שחובה לעסוק בהלכות הפסח ל' יום קודם עכ"פ בבית המדרש הקבוע, וכדברי הח"י.

ו] ובישוב שיטת הרשב"א וסייעתו, שמא יש לומר דהנה ברור שהחובה לעסוק בהלכות הפסח אינה חובה רק לעסוק בהלכות הפסח, אלא לעסוק בהכנות לכבוד החג מאז, וכמבואר בגמ' במסכת עבודה זרה⁹ שעיקר טעם התקנה היא כדי שיתחילו לחפש בהמות תמימות לקרבנות החג מאז, וכמו כן מבואר בגמ' במסכת פסחים¹⁰ שהעושה ביתו אוצר או יוצא לדרך ואין בדעתו לחזור או לפנות האוצר קודם הפסח אינו חייב לבער א"כ עשאו בתוך ל' יום לפסח שאז חלה עליו מצות ביעור.

עוד כתבו הפוסקים¹¹ שבתוך ל' יום יזהר האדם כשמתעסק עם חמץ לעשות באופן שלא ישאר שם שם חמץ שיקשה לבערו, וכן י"א¹² שכל הבודק ביתו בתוך ל' יום לפסח צריך לברך על הבדיקה, וכן י"א¹³ שכל המבער חמצו בתוך ל' יום לפסח יבערנו בשריפה דוקא, עוד מצינו בירושלמי¹⁴ שכל מצה שנאפתה בתוך ל' יום לפסח חזקתה שנאפתה לשמה, והיינו משום שעסוקים כבר בהכנות לחג, הרי מתבאר מכל זה כנ"ל שאין החובה רק ללמוד הלכות פסח, אלא ימים אלו הם ימי הכנה לחג הפסח, ואדרבה לכן השואל בהלכות הפסח בימים אלו נקרא שואל כהלכה, (דכעת זהו זמן ההכנה, ולכן שאלתו היא שאלה כענין).

וא"כ לא קשה כ"כ מה שהקשו האחרונים איך יש פרסום מזה ששואלין הלכות הפסח, שהפרסום הוא מכל עסק ההכנה לחג הפסח, גם נראה מדברי הרשב"א שם במגילה שמתוך השאלות בהלכות הפסח היו דורשים בהלכות הפסח לענות לשואלים (אף שאין חובה לעסוק בהלכות הפסח), ומיושב גם מה שאמרו שמפוריא דרשינן בהלכות הפסח.

⁸ אמנם מדברי מהר"ם חלאוה בפסחים ו' נראה שפירש את דברי הירושלמי לגבי תלמיד השואל שיש להקדימו,

עיי"ש

⁹ דף ו:

¹⁰ דף ו'

¹¹ הובאו דבריהם במ"ב סו"ס תל"ו

¹² עיין בה"ל סי' תל"ו ס"א ד"ה ולא יברך

¹³ עיין סי' תמ"ה בשער הציון ס"ק ט"ז

¹⁴ הביאווה התו סוכה ט. ד"ה סוכה ישנה